

SWV VVV

Beleidsplan Manifesto

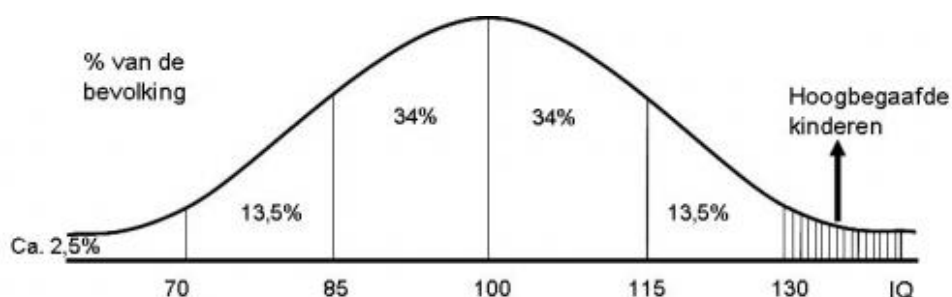
Inhoudsopgave

1. Ontwikkeling beleidsplan	2
1.1 Doelstelling algemeen	2
1.2 Doelstelling voor de komende vier jaar	2
1.3 Hoe bereiken we ons doel	3
2. Visie op hoogbegaafdheid	3
2.1 Visie	3
2.2 Uitgangspunt	4
3. Signaleren en diagnosticeren	4
3.1 Signaleringsmethoden bij binnenkomst	4
3.2 Signaleren van onderpresteerders	5
3.3 Diagnostiek van begaafde leerlingen	5
4. Het jonge kind	6
4.1 De (hoog)begaafde kleuter	6
4.2 Zijnskenmerken	6
4.3 Hoe herken ik de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong?	6
5. Manifesto	7
5.1 Het bepalen van de doelgroep	7
5.2 Aanbod in de lessen	8
5.3 Manifestoleerkachten	8
6. Werkgroep Excellente leerlingen	9
Bijlage 1 – Onderpresteerders	10
Bijlage 2 – Profielen van (hoog)begaafde leerlingen	12
Bijlage 3 – Groeidoelen Manifesto	14
Bijlage 4 – Versnellen /Compacten en verrijken	15
Bijlage 5 - Het (hoog)begaafde kind en zijn denkprocessen	17
Bijlage 6 - Wat nemen we waar bij (hoog)begaafde kinderen	20
Bijlage 7 - Verschil tussen intelligente en (hoog)begaafde leerlingen	21
Bijlage 8 - Zwakke kanten – sterke kanten	22
Bijlage 9 - Tips wel doen – niet doen	23
Bijlage 10-Sociaal emotionele ontwikkeling	24

1. Ontwikkeling beleidsplan

(hoog)begaafde kinderen worden, binnen de basisscholen van onze afdeling serieus genomen worden. Steeds meer leerkrachten, IB-ers en directeuren zijn zich hiervan bewust. De werkgroep “excellente leerlingen” en de leerkrachten van de Manifestogroepen werken samen om onderwijs op maat te realiseren voor deze kinderen. Vroeger werd vaak gedacht dat (hoog)begaafde kinderen ‘er wel vanzelf zouden komen’. Het tegendeel blijkt waar. (Brunia, 2007; Van Gerven, 2008, 2009).

De Nederlandse maatschappij en economie zijn gebaat bij uitblinkers (uitspraak van premier Jan Peter Balkenende in mei 2008 mede naar aanleiding van de publicatie Monitor Wetenschappelijk Onderwijs. Zie ook de discussie rond ‘zesjescultuur’). Het is dan ook belangrijk om dit potentieel de mogelijkheid te bieden tot ontplooiing. Op onze scholen staat het kind centraal, het kind is uniek en mag zichzelf zijn. Dit geldt uiteraard ook voor (hoog)begaafde kinderen. Om hen te leren leren, om hen te leren zichzelf te zijn en om hen te helpen zichzelf te ontplooiën, is dit beleidsplan geschreven.

Figuur 1. De Gauss-kromme: normaalverdeling van intelligentie

1.1 Doelstelling algemeen

Wij willen als SWV het beste uit iedere leerling halen. Dit doen we door:

- Een goede plek te bieden voor intelligente-, meer- en (hoog)begaafde leerlingen, op onderwijsinhoudelijk-, pedagogisch- en didactisch gebied.
- De wijze van signalering en diagnostisering zorgvuldig en transparant uit te voeren.
- Het aanbod van compacten, verrijken en verbreding op een planmatige manier te omschrijven, indien gewenst voor elke school afzonderlijk
- Binnen het SWV specialisten op te leiden die leerkrachten en leerlingen zo nodig kunnen begeleiden bij de koppeling van begaafdheidsbeleid naar handelen in de klas. Zo nodig meer leerkrachten de mogelijkheid geven zich te ontwikkelen richting begaafdheidsspecialisten.

1.2 Doelstelling voor de komende vier jaar (2015-2019)

- De visie van het SWV wordt door onze scholen en onze leerkrachten erkend als bovenschoolse visie die uitgerold moet worden binnen de eigen schoolteams. Dit kan verschillend zijn, de vorm kan verschillend, het tijdspad kan verschillend, maar de richting en doel zijn gelijk en helder.
- Er is een uniforme manier van signaleren en diagnosticeren en vastleggen binnen ons SWV. We volgen het SIDI 3 protocol.
- Alle scholen en leerkrachten zijn op de hoogte van de visie op hoogbegaafdheid en zien de koppeling naar eigen handelen in de klas. Ze erkennen de noodzaak tot een differentiatie (afgestemd aanbod) van (hoog)begaafde leerlingen.
- Door te werken met de Manifestogroepen raken de basisscholen meer en meer bekend en ervaren in het omgaan met de (hoog)begaafde leerlingen. De basisscholen ontwikkelen vaardigheden en kennis om op een goede manier onderwijs te bieden aan meer- en (hoog)begaafde kinderen. Zij kunnen steeds meer het praktische deel voor eigen school verzorgen.

Beleidsvoornemens:

- In schooljaar 2015/2016 willen we het NSCCT-instrument toevoegen en minimaal afnemen in groep 4.
- De werkgroep excellentie heeft zich voornamelijk gericht op de selectie van de leerlingen en de opzet van de Manifestogroepen. Vanaf schooljaar 2015-2016 verschuift de aandacht naar de basisscholen van onze afdeling, waarbij het onderwijs aan begaafde leerlingen van groep 1 t/m 8 centraal komt te staan.

1.3 Hoe bereiken we ons doel

- Het beleidsdocument (hoog)begaafdheid Manifesto wordt digitaal verspreid onder de scholen. De directie bespreekt dit document binnen de teams. Het document wordt onderschreven binnen de school en de GMR.
- Op elke school is een SIDI 3-expert die er voor zorgt dat al zijn / haar collega's op de hoogte zijn van het SIDI 3 protocol en er mee kunnen werken.
- De signalering wordt in ieder geval jaarlijks, in oktober/november, op alle scholen uitgevoerd.
- Elke basisschool zorgt voor een eigen verrijkingprogramma daarbij gebruikmaken van het compacten. Binnen de school worden duidelijke afspraken gemaakt v.w.b. het inzetten van materiaal en het geven van opdrachten.
- Elke school beschrijft een doorgaande lijn verrijkingprogramma's. Begeleiding zal desgewenst en gecompenseerd, plaatsvinden door onze Manifesto leerkrachten.
- In de groepsplannen zijn verschillende niveaus herkenbaar. Meer begaafde leerlingen met lichte en zware verrijking (op eigen school) en leerlingen in Manifesto groepen.
- In de Manifesto groepen ligt het accent op niveau van zelfstandigheid, denkvaardigheid en leervaardigheid met als doel een volgend niveau van zelfwerkzaamheid te bereiken. Dit doen we door leerlingen in uitdagende blokken medeverantwoordelijk te maken voor hun eigen leerproces.
- De "werkgroep excellente leerlingen" binnen ons SWV stuurt de zaken rond (hoog)begaafdheid aan. Zij zijn verantwoordelijk voor de plaatsing van leerlingen in de Manifesto groepen.
- Minimaal 2 keer per schooljaar wordt in het schoolteam gesproken over (hoog)begaafdheid. Elk jaar komt dit onderwerp minimaal 1 keer op het directieberaad aan de orde. Op verzoek kan één van de specialisten (hoog)begaafdheid hierbij indien nodig betrokken worden.
- Directie en IB-ers evalueren de aanmeldingsformulieren. Daar waar nodig worden de aanmeldingsformulieren aangepast (eventueel met gebruikmaking van de Sidi 3 vragenlijst) zodat de scholen beter inzicht krijgen in het niveau van de leerlingen bij binnenkomst.
- De besturen binnen ons SWV stimuleren jaarlijks de scholing op het gebied van (hoog)begaafdheid.

2. Visie op hoogbegaafdheid

2.1 Visie

Kinderen zijn uniek en wij accepteren dat er verschillen zijn tussen kinderen. Vanuit deze acceptatie willen we zoveel mogelijk recht doen aan een doorgaande, individuele ontwikkelingslijn voor de leerlingen. Deze lijn start vanuit de sociaal-emotionele basis en gaat door in de cognitieve ontwikkeling, waarbij we rekening houden met de wisselwerking tussen beide zaken.

Belangrijk is dat alle leerkrachten op dezelfde manier tegen (hoog)begaafde kinderen aankijken. Daarbij erkennen wij dat van lang niet alle (hoog)begaafde kinderen direct zichtbaar is dat zij een aparte, structurele benadering nodig hebben die gericht is op hun begaafdheid. Onderpresteerders, kinderen die vanwege perfectionisme langzaam werken,

kinderen met een chaotische leerstrategie of kinderen met een slechte werkhouding of motivatieproblemen: zij wekken niet altijd de indruk dat zij behoefte hebben aan een eigen beleid dat is gebaseerd op een visie op hoogbegaafdheid (Peters, 2007). Toch hebben zij die behoefte wel.

2.2 Uitgangspunt

Ons uitgangspunt bij het lesgeven aan (hoog)begaafde kinderen is om kinderen zowel pedagogisch (sociaal-emotioneel) als didactisch (cognitief) op hun eigen manier te benaderen. Het vormgeven van onderwijs aan (hoog)begaafden begint bij de erkenning dat deze kinderen recht hebben als ieder ander kind op onderwijs op maat, ook als dat betekent dat dit onderwijs afwijkt.

3. Signaleren en diagnosticeren

Signalering van begaafde kinderen dient zo vroeg mogelijk te gebeuren. Het vroegtijdig onderkennen van de begaafdheid en hiermee de onderwijsbehoeften van een leerling is vooral van belang om problemen als onderpresteren en negatief zelfbeeld of gedragsproblemen te voorkomen (Van Gerven, 2002).

Om er zeker van te zijn dat we geen kinderen van onze doelgroep over het hoofd zien, moeten we een stap verder gaan dan observeren alleen. Ons SWV heeft gekozen voor Sidi 3 als signaleringsinstrument. Elk schooljaar wordt, voor alle kinderen, het Sidi 3-protocol doorlopen in de maand oktober van elk schooljaar.

De andere belangrijke bron is vaardigheden en didactische informatie. Hieronder verstaan we toetsen, menstekeningen, het leerlingvolgsysteem, maar ook informatie uit gesprekjes met de leerling zelf: 'hoe heb je dat aangepakt?' De NSCCT geeft informatie over de cognitieve vaardigheden van het kind.

Als ze niet worden gesignaleerd ontstaan motivatieproblemen, onderpresteren en gebrekkige leerstrategieën.

Budgetten binnen het onderwijs bieden geen ruimte om standaard IQ-testen af te nemen. Van een aantal kinderen is het IQ echter wel bekend. deze IQ-test is dan meestal onderdeel geweest van een bredere serie testen ivm de problematiek.

3.1 Signaleringsmethoden bij binnenkomst

Bij binnenkomst zijn er verschillende bronnen waar de informatie over het kind vandaan komt, daarom is het zeer belangrijk direct bij de schoolstart een intakegesprek met de ouders te voeren. Elke school zorgt voor een goed intakeformulier (kijk o.a. ook naar lijst 1B Sidi 3) met veel informatie gericht op de excellente leerling.

Informatie bij binnenkomst komt van:

1. Ouders
2. Indruk van de leerkracht
3. Informatie van de peuterspeelzaal, crèche of andere school

Het is van belang deze informatie naast het signaleren ervan ook concreet vast te leggen, dat doen we in ons leerlingvolgsysteem. Op deze wijze kunnen volgende leerkrachten voortborduren op de eerdere signalen en wordt voorkomen dat een kind tussen wal en schip valt.

3.2 Signaleren van onderpresteerders

(hoog)begaafde kinderen lopen bij een inadequate begeleiding een grote kans op onderpresteren. Het is bijzonder lastig om een onderpresteerder weer te laten presteren en meestal is hier ook specifieke (vaak externe) begeleiding bij nodig. Het is van belang ook onderpresteerders tijdig te herkennen en de begeleiding te geven die ze nodig hebben. Ook hier zijn weer meerdere informatiebronnen:

- algemene observaties
- resultaten in het leerlingvolgsysteem
- kenmerkenlijst onderpresteerders
- informatie van de ouders
- de NSCCT in groep 4 en 6 maakt onderpresteerders zichtbaar
- Onderpresteerderslijst in Sidi 3 protocol

Volgens Nelissen & Span (1999) behoren de volgende kinderen tot de risicogroepen:

- Allochtone leerlingen (zowel qua identificatie als aanbod)
- Zeer creatieve leerlingen (te weinig aandacht voor divergent denken)
- Begaafde meisjes
- Kinderen uit achterstandsgroepen
- Eenzijdig begaafde kinderen
- Kinderen met een disharmonisch intelligentieprofiel (risico overvragen)
- Begaafde kinderen met handicap of leerprobleem
- Kinderen met combinatie van genoemde risicogroepen

In bijlage 1 is er meer informatie wat betreft onderpresteerders gegeven.

3.3 Diagnostiek van begaafde leerlingen

Diagnose is het hele proces van informatieverwerving en verwerking. Bij de diagnose is noodzakelijk om andere ontwikkelingsbehoeften van de leerling in kaart te brengen (Van Gerven, 2009; Webb e.a.,2005). Het gaat hierbij om het verzamelen van informatie over factoren, die het werken en functioneren van begaafde leerlingen beïnvloeden en daarmee van belang zijn voor het uitzetten van een leerlijn.

De factoren die Van Gerven (2009) en Webb e.a. (2005) noemen, zijn:

- werkgedrag
  - zelfstandigheid
  - werkinstelling
  - motivatie
- taakaanpak
  - planmatige aanpak
  - welke stappen neemt een leerling in het oplossen van een probleem?
  - creativiteit en flexibiliteit
- sociaal-emotionele ontwikkeling
  - omgang met andere kinderen
  - omgang met volwassenen
  - houding tegenover school
  - zelfbeeld
- interesses/ hobby's

In bijlage 2 zijn profielen van (hoog)begaafde leerlingen omschreven.

Het is van belang dat al deze informatie op een uniforme manier binnen de school wordt vastgelegd. De IB-er zal de beheerder zijn van deze informatie.

4. Het jonge kind

4.1 Een (hoog)begaafde kleuter?

Wat verstaan we eigenlijk onder hoogbegaafdheid? Kooijmans (2008) omschrijft de (hoog)begaafde mens als “een snelle en slimme denker, die complexe zaken aanpak. Autonom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij schept plezier in creëren”.

Deze omschrijving kan ook van toepassing zijn op kleuters. Toch spreken we bij jonge kinderen uit voorzichtigheid over ‘ontwikkelingsvoorsprong’ in plaats van over hoogbegaafdheid.

4.2 Zijnskenmerken

Een jong kind is meer dan alleen zijn ontwikkeling. En hoe iemand ís, zien we in de zogenaamde ‘zijnskenmerken’.

Zijnskenmerken die we bij veel (hoog)begaafde kinderen zien:

- sterk gemotiveerd, wilskrachtig en taakgericht zijn
- in staat tot creatief denken
- een intens gevoelsleven: de grens tussen hoogbegaafd en hoog-sensitief is maar klein!
- grote behoefte aan autonomie
- complexe denkpatronen

4.3 Hoe herken ik de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong?

Observeren is essentieel. Bij kinderen in groep 1 en 2 kunnen onderstaande kenmerken een signaal zijn van een voorsprong in de ontwikkeling:

- taalvaardigheid
- grote woordenschat
- goede zinsbouw (aan de taalontwikkeling is begaafdheid al vroeg te herkennen omdat in de taal het denken tot uitdrukking komt)
- vroege ontwikkeling van getalbegrip en eigen manier van rekenen
- ‘letterhonger’; zichzelf leren lezen
- hoge score op kleutertoetsen
- intense betrokkenheid
- ondernemingslust; onderzoekt, experimenteert, ontwerpt, creëert
- nieuwsgierigheid; stelt vragen, is opmerkzaam en observeert
- creatief in het bedenken van oplossingen
- logisch denken, grote denkstappen maken en het leggen van verbanden
- rijke fantasie en groot voorstellingsvermogen
- behoefte aan zelfstandigheid en onafhankelijkheid; kan alleen spelen en werken
- diep nadenken; dóórdenken
- sterk geheugen
- breed geïnteresseerd of juist specifiek geïnteresseerd op bepaald terrein
- gevoelig, empathisch en zorgzaam
- oorspronkelijke humor
- veel energie (en sommigen noemen: weinig slaap nodig, maar dit is niet bewezen)
- groot aanpassingsvermogen
- grote taakgerichtheid en concentratie
- prestatiegericht
- perfectionistisch

Lang niet alle ‘knappe koppies’ geven duidelijke signalen af. Bovendien kunnen juist zij zich goed aanpassen aan hun groepsgenoten en de verwachtingen van hun leerkracht. Gaan zij daarin te ver, dan is dit niet meer gezond.

Kleuter aangepast = leerkracht opgepast!

5. Manifesto

In 2012 (VPCBO-Coevorden) en in 2013 (Chrono en de 4 zelfstandige christelijke scholen – Hardenberg) is een pilot gestart met het werken met (hoog)begaafde leerlingen.

Manifesto is bedoeld voor de (hoog)begaafde leerling zoals in dit document beschreven. Na aanmelding door de basisschool worden de leerlingen besproken en neemt "de werkgroep excellente leerlingen" een besluit of het kind in de Manifestogroep toegelaten wordt. In de Manifestogroepen kunnen (hoog)begaafde kinderen samenwerken in homogene groepen om zich met andere kinderen te kunnen identificeren en te ontwikkelen. Manifesto biedt ruimte voor leren leren en verrijking. De Manifestogroepen komen elke week een dagdeel bij elkaar.

Leerkrachten binnen ons samenwerkingsverband hebben oog voor de problematiek van het (hoog)begaafde kind. Daarnaast vinden wij dat het (hoog)begaafde kind ook zelf inzicht moet krijgen in deze problematiek. Dit kan worden bevorderd door in de eerste plaats deze kinderen te aanvaarden zoals ze zijn. Herkenning en erkenning zijn daarbij sleutelwoorden.

Daarom hanteren we de volgende uitgangspunten:

1. (hoog)begaafde kinderen laten we samenwerken in homogene (ontwikkelingsgelijke) groepen om zich met andere kinderen te kunnen identificeren en te ontwikkelen, en in hun eigen heterogene (onder ontwikkelingsniveau) groep om te voorkomen dat zij buiten de groep vallen.
2. (hoog)begaafde kinderen moeten voldoende worden uitgedaagd en gemotiveerd blijven.
3. Opdrachten voor deze kinderen worden, daar waar mogelijk, verlengd naar opdrachten in de eigen klas, of hun inspanningen worden naar de klas toegespeeld, bijvoorbeeld door het geven van presentaties over bereikte resultaten.

5.1 Het bepalen van de doelgroep voor de Manifestogroep

We bieden ook graag ruimte aan leerlingen die op deelgebieden duidelijk op hoogbegaafd niveau scoren. Deze prestaties zijn voornamelijk terug te vinden in de A+scores op de (CITO)toetsen. Om discussies te voorkomen volgen hier de eisen waarop de werkgroep de selectie baseert:

1. overzicht niet methode gebonden toetsen.
  - Structureel A scoren op deelgebied. Een leerling moet minimaal zes maanden A's scoren op het deelgebied.
  - Didactische voorsprong op deelgebied van acht maanden of meer.
2. ontwikkelingsperspectief of alternatief leerlingenprofiel
3. onderwijskundig rapport uit Parnassys of Cito-lovs
4. deel 1 en deel 2 van signaleringslijst 1.B./3-8 uit het Sidi 3-protocol - blz. 27/28 - ingevuld. (zie bijlage)
5. uitdraai 'leerlingenoverzicht schoolloopbaan' uit SCOL/ZIEN/.....

In de toelichting duidelijk omschrijven op welke manier binnen de school tegemoet is gekomen aan de onderwijsbehoeften van deze leerling en hoe dit verloopt.

In schooljaar 2015/2016 wordt ook de NSCCT toets, voor groep 4, toegevoegd aan de lijst van criteria.

Bij het onderzoeken of een kind tot de doelgroep hoort, is een grote rol weggelegd voor de individuele leerkrachten. Het is daarom essentieel dat leerkrachten zich hebben verdiept in de materie en de problematiek, dat ze met regelmaat geschoold worden met betrekking tot dit onderwerp. Het is belangrijk om een goed scorend kind goed te laten blijven scoren. Een kind dat aan het begin van de loopbaan gedreven is en hoge cijfers haalt, kan uiteindelijk in de loop van zijn schoolloopbaan gaan onderpresteren als gevolg van onvoldoende uitdaging in het curriculum. Ook dient er rekening gehouden worden met onderpresteerders.

5.2 Aanbod in de lessen

In Manifesto wordt gewerkt met een groeirapport. In bijlage 3 is deze te zien. De lessen worden gegeven door specialisten (hoog) begaafdheid binnen het SWV. Er wordt gewerkt in thematische blokken. In die blokken wordt mede gebruik gemaakt van de digitale leeromgeving van Acadin (per 1-8-2015 – Plannex). Hierin staat een schat aan lessen gerangschikt naar vakken, maar ook volgens de 7 intelligentiegebieden van Gardner.

De gemaakte opdrachten kunnen worden opgeslagen in een digitaal portfolio of een leerlingenmap in de klas.

Binnen het SWV wordt gebruik gemaakt van elkaars expertise. Blokken worden deels samen opgezet, materiaal wordt zo nodig gedeeld.

Leerstof voor (hoog)begaafde leerlingen moet aan de volgende criteria voldoen.

- een hoger abstractieniveau
- complexe vraagstukken
- combinaties van verschillende problemen
- een gevarieerd aanbod
- een aangepaste instructiewijze
- leerlingen moeten zich er langere tijd in kunnen verdiepen
- met een open einde
- gelegenheid geven tot reflecties
- een onderzoekende houding stimuleren

De SLO voegt daar nog de volgende elementen aan toe:

- doet beroep op creativiteit
- biedt open opdrachten
- biedt meerwaarde ten opzichte van de reguliere leerstof
- doet een beroep op zelfstandigheid van de leerling
- lokt interactie uit

5.3 Taken van de Manifesto leerkracht(en)

- Voorbereiden van de blokken/ lessen.
- Lesgeven in de Plusklas.
- Bijhouden van een leerlingendossier.
- Contactpunt zijn voor aanleverende scholen.
- Participeren in de werkgroep.
- Aanspreekpunt binnen de eigen school.

6. Werkgroep Excellente leerlingen

De “werkgroep Excellente leerlingen” bestaat uit 2 directeuren en een IB-er uit VPCBO en 2 directeuren van Chrono en een IB-er namens de 4 zelfstandige scholen.

De Manifesto-leerkrachten zijn elke werkgroepbijeenkomst vertegenwoordigd door één van hen. Twee keer per jaar vergaderen we met werkgroep en alle Manifesto-leerkrachten.

Taken van de werkgroep:

- Aanspreekpunt en inspirator binnen de verenigingen
- Ondersteuning en klankbord Manifesto leerkrachten
- Beleidsbepaling begaafdenonderwijs
- Leden uit de groep zijn lid van de selectiecommissie